

Jubilantu,

prevzvišenemu gospodu knezoškofu ljubljanskemu

dr. Antonu Bon. Jegliču,

dobrotniku slovenske mladine,

izreka „Naš dom“

k 25-letnici škofovanja (22. 5. 1923)

in

k 50-letnici mašništva (27. 7. 1923)

najudanejše čestitke!

Prof. dr. VINKO ŠARABON:

JUGOSLAVIJA.

Naša država je med večjimi evropskimi državami, meri okoli 259.000 km² in šteje nad 12 milijonov prebivalcev; na kvadratni kilometer jih pride 48. Od naših sosedov omenimo Italijo, ki meri 311.000 km² in šteje 39 milijonov ljudi, Avstrijo z 82.000 in 6.300.000, Madjarsko 87.000 in 7.500.000, Rumunijo 297.000 in 14 milijonov, Bolgarijo s 106.000 in 4.800.000. Od Italije nas ne razlikuje toliko velikost kot prebivalstvo, v primeri z njo je naša država še kaj redko naseljena.

Dočim pa Italija ne more prerediti dosti več prebivalstva kakor ga že ima, bo imela Jugoslavija pri pametnem gospodarstvu prostora in kruha še za milijone in milijone. Obstoji pa Jugoslavija iz sledečih sestavnih delov:

Površina.

	Velikost v km ²	Prebivalcev	Gostota na 1 km ²
Slovenija	16'000	1,056.000	66
Hrvaška in Slavonija	44.000	2,710.000	62
Dalmacija	13.000	621.000	48
Črna gora	10.000	200.000	20
Bosna-Hercegovina	51.000	1,890.000	37
Vojvodina	19.000	1,380.000	73
Srbija	95.000	4,181.000	44
Severna Srbija	50.000	2,656.000	53
Južna Srbija	55.000	1,525.000	34
Skupaj ¹⁾	248.000	12,038.000	48

Obljudenost.

Obljudenost naše države je torej kaj različna in koleba med 20 na površini enega kvadratnega kilometra in pa med 73. Naši slovenski deli so med najbolj obljudenimi. Najslabše je v Črni gori, kjer je toliko nerodovitnega kraškega sveta, najboljše v Vojvodini, kjer je rodovitnost izredna in bi bila gostota prebivalstva lahko še dosti večja. Seveda so pa v posameznih delih gori imenovanih skupin razlike zelo velike; dočim naprimer v radovljiskem okraju na Kranjskem, ki je tako zelo hribovit, ne pride na kvadratni kilometer več kakor 30 ljudi, jih je v spodnji Savinjski dolini, na Ptujskem in Murskem polju okrog 100 in še več. Na Hrvaškem jih je v Zagorju ob štajerski meji okoli 120 na 1 km², v zamočvirjeni Posavini samo okrog 50, na kraškem Liškem višavju še manj, 30—40, itd. Dalmacija je imela pred vojsko več ljudi kakor jih ima danes, tako tudi Srbija.

Volitve.

Zanimiv v današnjih razmerah je pogled, kako so posamezne dežele volile. Tukaj bi omenil, naj bi prej vsak še enkrat prebral članek o „Avtonomiji“ v zadnji številki „Našega doma“.

¹⁾ Rekli smo zgoraj 249.000, tu imamo pa 248.000 km²? To pa zato, ker smo vzeli za posamezne dele le okrogle številke, ker nam gre le za primerjanje; in te okrogle številke dajo sešete 248.000. Razlika je seveda melenkostna. Za prebivalstvo beremo tudi 12,056.000 in 12,050.000; je pač vseeno, tistih par tisočev gor ali dol, pri 12 milijonih.

Slovenija, Hrvaška in Slavonija, Dalmacija in nekaj nad polovico Bosne—Hercegovine so volile predvsem avtonomistično; če seštejemo površino in prebivalstvo, dobimo nad 41 % vse površine in nad 45 % vsega prebivalstva. Strogo centralistična je bila — razen nekaterih prenapetežev na Hrvaškem in pri nas — le Srbija. Ta pa meri 38 % vse površine naše države in šteje nekaj nad tretjino prebivalstva. Če pa izločimo Južno Srbijo, kjer je veliko mohamedanov in so Makedonci tudi za avtonomijo, ostane stari Srbiji le ena petina površine — 20 % — in malo več kot petina prebivalstva 22 % —. In če Južno Srbijo prištejemo avtonomistom, dvignemo površino avtonomistično mislečih predelov na 60 % tripetline —, prebivalstvo pa na več kot 57 %. To so jako pomembne številke, ki jih niso še nikjer računili.

Narodnosti.

Po narodnosti je Jugoslavija res jugoslovanska; Slovencev, Hrvatov in Srbov je 85% vsega prebivalstva. Od teh je Slovencev dober milijon ali 850%; to se pravi: Na 1000 ljudi v Jugoslaviji pride 85 Slovencev; če bi pa Goriška, Trst, Istra in Koroška bile pri nas, bi se dvignilo število Slovencev na 12%, na 120 od tisoč.

Koliko je Hrvatov in koliko je Srbov, je kaj težko določiti. En izhod je ta, da se Hrvati prištevajo katolikom, Srbi pa večinoma pravoslavnim. Imamo pa tudi pravoslavne Rumune, mohamedanske Srbe, Hrvate in Makedonce, in tako res nimamo skoraj nobenega drugega sredstva kakor privatno štetje. V najslabšem slučaju je Hrvatov 3,200.000 ali 27.5 % vsega prebivalstva; štejejo pa tudi 3,600.000, kar bi odgovarjalo 30 %. Na Srbe bi prišlo 6 milijonov ali skoraj 50 % oziroma 5,600.000 ali 46.5. Pa so tukaj prišteli Srbom vsi slovanski Makedonci, ki jih je najmanj toliko kot nas Slovencev. Odštevši te ostane Srbom okoli 40 % = dve petine. Skoraj dve petini je pa tudi Hrvatov in Slovencev skupaj. Drugih Slovanov je okoli 200.000, skoraj 2 %; Čehi imajo večino, okoli 150.000.

Od ostalih narodnosti omenimo še Nemce, ki jih je okoli pol milijona, največ v Vojvodini — Vojvodino imenujemo Bačko in Jugoslaviji pripadla dela Banata in Baranja —; nadalje Madjare, skoraj pol milijona, tudi večinoma v Vojvodini, Albance, tudi skoraj pol milijona, v južni Srbiji; nekaj Rumunov, Turkov, židov, ciganov itd.

Veroizpovedi.

Navadno mislimo in tudi beremo, da je naša država po večini pravoslavna; pa ni res. Pravoslavnih je sicer razmerno največ, nimajo pa absolutne večine, jih je manj kot polovica, namreč 47 od sto. Katolikov je 40 od sto, več kakor bi mislili, muslimanov je pa

11 od sto. Ta tri veroizpovedanja imajo torej 98 % vsega prebivalstva. Drugi so protestanti in židi, 210.000 in 64.000; pa še kak drobec.

Načelnik pravoslavne cerkve je patriarh, nadškofov ali metropolitov je šest. Katoliških nadškofov je pet; takozvani unijati, grški katoliki, imajo tudi svojo škofijo. Muslimansko cerkev v Bosni zastopa v prvi vrsti reis-el-ulema v Sarajevu, makedonski in drugi muslimani pa še niso prav opredeljeni.

Ustava in uprava.

Naša država je sestavljena iz kaj različnih delov, od katerih imajo nekateri popolnoma drugo zgodovinsko in kulturno preteklost kakor drugi in hočejo zato živeti tudi še naprej v razmerah, ki so jih navajeni; seveda v skupni državi. Zgodovina se ne da izbrisati. Poglejmo sestavne dele, pa vidimo tole:

Slovenija je bil bistveni del nekdanje Avstrije in sicer že od početkov; Dalmacija je bila prej povečini beneška, je šele od l. 1797 avstrijska, je od Slovenije ločena ima tudi čisto druge potrebe in razmere kakor ta. Hrvaška in Slavonija sta bili v tesni zvezi z Ogrsko, vendar pa v notranji upravi samostojni. Črna gora je bila do najnovjšega časa samostojna država, povečana l. 1878 in 1913; Bosna—Hercegovina je bila od konca srednjega veka pa do l. 1878 del turškega cesarstva, od l. 1878 dalje pa ne ogrska in ne avstrijska, deloma samostojna, deloma ne, nekaka dvoživka. Vojvodina je bila del Ogrske. Srbija pa tudi ni enotna: Severni del je prejšnje srbsko kraljestvo, pa tudi šele od l. 1878 naprej tako veliko — 50.000 km² —; južni del je pa pridobitev balkanskih vojsk; nekaj malega so dobili še po sedanjih svetovni vojski. Vse te dežele s tako različno preteklostjo so hoteli centralisti kar čez noč zlit v enostavno celoto in so na Vidov dan 28. junija 1921 sklenili, da se naša država polagoma preuredi in da namesto gori imenovanih zgodovinskih delov stopi 33 oblasti. Oblasti bi se imele deliti na okrožja, okrožja na okraje ali kako pravijo Srbi, na sreze, ti pa na občine. Vladalo naj bi se vse iz Belgrada ven, tudi v malenkostih in prejšnji deli naj bi ne imeli nobene samostojnosti več. To pa ni šlo, centralistično vladanje se je izkazalo kot slabo, rodil se je odpor in to imenujemo avtonomistično gibanje.

Za Slovenijo sta bili določeni dve oblasti: ljubljanska in mari-borska; osem dosedanjih hrvaškoslavonskih županij bi se morale nadomestili s štirimi oblastmi: primorsko-krajiško, zagrebško, osješko in sremsko; Dalmacija dve oblasti: splitsko in dubrovniško, Črna gora eno oblast: Zeta, imela bi zraven še kos Dalmacije in Srbije; v Bosni—Hercegovini bi sedanjih šest okrožij ostalo kot oblasti; Vojvodina bi tvorila oblast Bačko, sestoječo iz Baranje in večjega dela Bačke, drugo bi se priklopilo Srbiji; Srbija pa bi imela 17 oblasti. Torej Srbija 17,

ostali deli države 16, pa ima Srbija samo 38 % vse površine. Najbolj čudno je razmerje med Hrvaško in Srbijo; po površini bi morala imeti Hrvaška-Slavonija 8 oblasti, če jih ima Srbija 17, ali pa Srbija 9, če ima H.Sl. 4. Po prebivalstvu bi jih pa morala imeti H.Sl. 11 oziroma Srbija samo 6, če ima H.Sl. 4. To bi imelo v slučaju izvedbe vidovdanske ustave velike posledice. Zadnje volitve in sedanji čas pa tej ustavi niso ugodne. Nekateri pravijo: ustava je ustave, to mora ostati; mi pa pravimo: ustava je človekovo delo in kar človek naredi, to tudi lahko spremeni.

Gospodarstvo.

Po večini je naša država kmečka; s poljedelstvom in z živinorejo se peča okoli 83 % vsega prebivalstva. Pa ni povsod enako. Dočim je v Sloveniji kmečkega stanu samo 65 % vsega prebivalstva, ga je na Hrvaškem in v Slavoniji okoli 85 %, skoraj ravno toliko v Dalmaciji, 84 %, za odstotek več v Bosni-Hercegovini, 86 %; enake so razmere v Srbiji, Vojvodini in Črni gori, povsod nad 80 %. Tako je za Slovenijo že v teh odstotkih izražen poseben položaj in ji kaže za prihodnost pot glede ostalih delov države.

Pridela pa v celoti Jugoslavija toliko žita, zlasti koruze in pšenice, da krije vso domačo potrebo in da žito še izvažajo. Isto velja tudi o živinoreji. Izvažamo tudi slive, les, jajca, perutnino itd. Vinogradništvo je zelo razvito: Vzhodna Slovenija, Hrvaška-Slavonija, Vojvodina, Srbija, Hercegovina, Črna gora, Dalmacija; v Dalmaciji je vinogradništvo najvažnejša vrsta gospodarstva in je pokritega z vinogradi nad 6 odstotkov vsega sveta; to je pa nad 80.000 hektarov!

Najvažnejši zakladi so poleg agrarnih danes premog, železo, petrolej in sol. Premoga imamo dosti — Slovenija, Bosna, Severna Srbija, Hrvaška-Slavonija in Dalmacija —; železa dosti, zlasti v Srbiji in Bosni; soli dosti, v Bosni in ob morju; petrolej sicer še kupujemo, naleteli so pa na Hrvaškem na bogata nahajališča in bomo krili svojo potrebo v bodočnosti lahko sami. To je spričo naraščajočega avtomobilnega in zračnega prometa — bencin — velike važnosti. Imamo tudi še baker, svinec, marmor itd.

Vodnih sil je v izobilju, a izkoriščenih je še zelo malo. V Sloveniji omenimo Falo pri Mariboru in Završnico na Gorenjskem, v Dalmaciji reki Krka in Cetina, v Bosni mesto Jajce. Izkoriščanje vodnih sil nam nadomešča premog.

Industrija je že precej razvita, zlasti v Sloveniji, vendar oddaleč ne tako, da bi krila domače potrebščine. Zato uvažamo zlasti tekstilne in kovinske izdelke — stroje, blago za okleko, narejeno obleko itd. —, potem kemične izdelke, steklo itd.

Prometu služijo ceste, železnice, reke in morje. Dobre ceste so pri nas v Sloveniji, potem deloma še na Hrvaškem, v Bosni in Dalmaciji; druge so slabe. Ne samo, da jih zanemarjajo, tudi kamenja ni. Dolžina železnic je nekaj manj kakor 10.000 km; smo nekako v sredi med državami z gostim železniškim omrežjem in onimi z redkim. Reke so precej plovne, tako Drava od Barča naprej, Sava od Siska, deloma Neretva, v prvi vrsti pa Donava, ki teče skoz našo državo v dolžini 560 km, to je petina njenega teka. Pristanišča imajo še slabe zveze z notranjščino in zato plovba po morju še ni taka kakor bi bila lahko.

V zunanji trgovini smo še zmeraj pasivni, to se pravi, več moramo kupiti kakor pa prodamo. In sicer se je v štirih letih naše države trgovina na zunaj takole razvijala:

Leto	Uvoz	Izvoz	Primanjkljaj
1919	2982 milijonov dinarjev	686 m. d.	2296 mil. din.
1920	3465 " "	1320 " "	2145 " "
1921	4122 " "	2461 " "	1661 " "
1922	nimamo še podatkov	3072 " "	— — —

Za uvoz l. 1922 še nimamo številke, cenijo ga pa na 4500 do 5000 milijonov dinarjev. Recimo, da bi bil 5000 milijonov, potem je primanjkljaj okoli 2000 milijonov. Če izpustimo leto 1919, kjer je bilo vse še v povojih, izrazimo gornje številke lahko tudi takole: Leta 1920 je prodala Jugoslavija za 100 kron blaga v tujino, kupila ga je pa za več kot 260 kron, leta 1921 za 100 kron in za manj kot 170 kron, l. 1922 je bilo razmerje isto kakor l. 1921; to pa zato, ker so bile meje za izvoz naših glavnih izvoznih predmetov — žito in živila — v mesecih september do december 1922 skoraj popolnoma zaprte. Sicer bi se bili še bolj približali izenačenju v nakupu in prodaji. Če več prodamo kakor kupimo, govorimo o aktivni bilanci.

Naša bilanca v zunanji trgovini je torej pasivna. Pa pasivnost ni vselej slabo znamenje, angleška trgovina je v številkah zmeraj pasivna; tam pride veliko denarja tako v deželo, da ga ne vštujemo v uvoz — na primer dohodki od podjetij na tujem, dohodki od kapitala na tujem itd. —; in ta denar pasivnost spremeni v aktivnost. Mi o tem ne moremo govoriti, mi ne nalagamo denarja drugje, ga le drugi pri nas in vlečejo ven; zato lahko rečemo, da smo zares pasivni.

Slovenija sama zase je po vseh podatkih aktivna; to se pravi: mi več prodamo kakor kupimo. Mi pa tudi sorazmerno več davkov plačamo kakor drugi deli naše države. In ker plačamo mi, hočemo ta denar tudi zase porabiti, po svojem preudarku: in to je gospodarska avtonomija.

BOGOMIRA:

JUNIJSKIM ROŽAM.

Kot plam — med cvetkami plamlite
 Oj žarnolepe rože ve!
 Ljubezni znak ste — plemenite —
 Žal, da vas malokdo ume.

A dasi vse vas občuduje,
 Med trnjem vendar vzcvete ste;
 Kdor plemenit je — ga plačuje,
 Brezsrčni svet pač s trnjem le.

Kdor ljubi brate nesebično —
 Za narod dela svoj — vse dni;
 Res neverjetno! Pa resnično:
 Pregarja svet ga, in — črni ..

XX

POLITIČNO ŽIVLJENJE SLOVENCEV

od 1797 do 1848.

Koncem 18. stoletja se je začelo po vsej Evropi, tudi med Slovenci, živahno duševno gibanje. Na slov. narodni preporod so vplivale vodilne misli prosvitljenosti, francoski prevrat in romantika. V dobi prosvitljenosti je cesarica Marija Terezija ustanovila splošno ljudsko šolo. Jožef II. je odpravil nesvojnost, da je postal kmet vsaj osebno svoboden. Francoski prevrat je pokopal absolutizem ter uvedel ustavnost, a romantika je vzbudila narodno zavest, ker je gojila narodni jezik, zgodovino in narodno slovstvo. Ta pridobitev je koristila tudi Slovencem.

Voditelj in podpiratelj vsega slov. duševnega gibanja je bil proti koncu 18. stoletja izobražen Žiga baron Zois (1747—1819) in zgodovinar Ant. Linhart. Ta dva moža sta uplivala na prvega buditelja slovenskega naroda Val. Vodnika (1758—1819), da je začel izdajati 4. jan. 1797 prvi slov. časnik „Lublanske Novice“, ki so izhajale do l. 1800. Vodniku je manjkalo duševne in denarne podpore. Sam je urejeval in pisal svoj list, a njegovi rojaki so ga še zbadali, da so „Novice“ premalo obsežne, slabe, jezik ubog. List je prenehal, nadaljeval pa se je slov. preporod, ko so Francozi vladali „Ilirske pokrajine“, slov. dežele (razen Štajerske in vzhodne Koroške) ob enem s Hrvaško do Save in Dalmacijo (1809—1813). Vodnik je navdušeno pozdravljal novi „duh Napoleonov“ z odo „Ilirija oživljena“.

Francozi so upoštevali slov. narodnost. Slovenščina se je uveljavljala poleg francoščine, italijanščine in nemščine. V Ljubljani se je ustanovilo vseučilišče. Tudi v gospodarskem oziru je francoska uprava pomenila v marsičem napredek n. pr. v trgovini, gradbi cest, vendar je

ta doba bila prekratka, da bi mogla vse izboljšati. Francozi so si zelo prizadevali ohraniti prebivalstvo pri dobri volji. Slavnost se je vršila za slavnostjo, veselica za veselico.

A prišlo je drugače. Obubožano ljudstvo je moralo nositi silna vojaška bremena, nastali so nemiri, prejšnja naklonjenost Francozom se je ohladila, ko je bojna sreča zapustila Francoze. Avstrijska vojska je udarila 1813 v Ilirijo.

Po odhodu Francozov je zavladal zopet absolutizem. Tudi Vodnik je postal njegova žrtev. Nevošljivci so ga pri avstrijski vladi ovadili zavoljo njegove „Ilirija oživiljena“ in bil je vpokojen.

Misel združitve slovenskih dežel in dela hrvaško-srbskega ozemlja v eno skupino pa ni zaspala. Tudi avstrijski cesar Franc I. je združil Kranjsko, zapadno Koroško in Primorsko v „Ilirsko kraljevino“ (1816–1849) „Zedinjena Slovenija“ l. 1848 se je spočela v Napoleonovi „Iliriji“.

II.

Položaj Slovencev do l. 1848 je bil zelo žalosten. V mestih in trgih ni bilo nikakšne narodne zavednosti. Kmet je bil podložen svojemu grajščaku, trli so ga tlaka, desetina in visoki davki. Tlačanstvo je vzgojilo hlapčevsko ponižnost pred gospodo. Ljudskih šol je bilo malo slovenskih, slovensko-nemške so bile prav za prav nemške, ker se je slovenščina rabila samo v začetku. Kakor v šoli, je gospodovala nemščina tudi v uradih. Politično in cerkveno so bili Slovenci razcepljeni v Kranjce, Štajerce, Korošce in Primorce, vsak s svojimi zahtevami, ki so morale zavesti narodne skupnosti. Edini stan razumništva, ki je čutil z narodom, je bila nižja duhovščina. Za narodni preporod je delovalo le malo moč.

Že večkrat so nameravali ustanoviti časnik, a stroga cenzura ga ni dovolila. Slednjič je dobila „Kranjska kmetijska družba“ dovoljenje za list. Tako je začel l. 1843 izhajati drugi slov. list „Kmetijske in rokodelske novine“. Urednik mu je bil dr. Janez Bleiweis (1808–1881) imenovan „oče slovenskega naroda“. Novice so izhajale do l. 1902. V začetku so bile namenjene kmetom in obrtnikom, prinašale so pa raznovrstne spise. Postale so ognjišče, okrog katerega so se zbirali slov. pisatelji. Budile so veselje do branja in s tem narodno zavednost. Po njih se je širila zavest skupnosti; pripomogle pa so tudi, da je iz pravopisne in jezikovne zmede izšel književni jezik.

(Dalje prihodnjič.)

TUGOMER SAMOV:

TARCIZIJ.

Po nemški povesti H. Federerja.

(Nadaljevanje.)

Nato je eden izmed diakonov pridigoval, za njim pa drugi oznanil, kdo je zadnje dni umrl mučeniške smrti. Počasi in glasno je izgovarjal imena. Ljudstvo jih je pojoč ponavljalo.

„Gospod daj jim svoj mir!“ so klicali.

„Orate pro nobis!“ so že molili drugi.

Slednjič so sedli vsi k skupni večerji, papež sam sredi med nje. Izpraznili so košare, ki so bile postavljene ob stenah in so začeli jesti in piti od darov. Za premnoge je bila to edina jed v dnevu . . .

Sedeli so sicer pri zemeljski večerji, a bila je še vedno podobna službi božji. V vsakem drugem stavku je bilo slišati Kristus . . .

Ljudje so bili preganjani in izmučeni. A kljub temu so se smejale njih oči. Zdelo se je, da gledajo vsi nekam v daljo, v višave . . . In res: čeprav so bili pod zemljo . . . so videli dalje ko cesar s kapitola ali Jupiter z vrha svojega aventinskega svetišča. Videli so do Kristusa, do nebes, in še v nebesa . . .

Mnogo vdov in sirot je bilo med njimi. Drugi so imeli razmesarjene ude ali so vidno trpeli in hirali na posledicah muk, ki so jih že prestali . . . Mnogi so nosili vžgana znamenja na čelu.

Tarcizij je poznal vse. Zopet in zopet so mu morali včasih pripovedovati do pičice natanko o mukah, ki so jih prestali in mu ponavljati besede, ki so jih govorili, ko so bili zaslišani. Tedaj jim je Tarcizij poljubljajal brazgotine . . . Le takrat mu povest ni več ugajala, ko so mu pripovedovali, kako so ušli smrti: ta, ker so ga pomilostili, oni, ker je sodnik preložil razpravo, drugi celo, ker je z zvijačo in kljub nevarnostim predrzno ušel. Tedaj si je Tarcizij mašil ušesa in klical:

„O, jaz bi se ne bil iztrgal iz verig! Jaz bi bil rekel: Dajte mi smrt, vašega življenja nočem! . . .“

Sedaj bi tega ne rekel več. Junaki so le! In škof sam je tudi junak! Saj hodi k vsaki igri v cirkusu. Vedno sedi na istem prostoru, kjer ga ubogi kristjani v areni sredi divjih levov in tigrov lahko vidijo. Od ondod jim podeljuje poslednji blagoslov in odvezo s svojim lahnim tolažljivim smehljajem in jim prikimava s častitljivo apostolsko glavo . . . Kako lepo je to, kako nebeško :

„ . . . Nič strahu, otročički moji! Gospod Kristus je pri vas! Le trenutek še — in potem ste blaženi in srečni na veke . . .“

O da; in Sebastijan, ki se je boril proti barbarom ob Donavi, ki je prvi zajezdil preko leda šez reko notri v okope Suevov, Sebastijan, ki je na dvoru, skoro pred cesarjevimi očmi, pripravil dvanajstorico dvorjanov na sveti krst, Sebastijan se gotovo ne boji smrti! Ne; a junaško živeti je tudi nekaj!

Junaško živeti!

(*) Molite za nas!

Ah, pa kako more to Tarcizij tu spodaj v teh rovih, ali preoblečen v mestu, ali, in to največ, pri ovcah in kozah pastirja Klemento Rufa? ... Ves dolgi dan mora sedeti na kamnu pri pastirjih, ki se mu smejejo, ker ne zna molzti in ne more piti surovega mleka . . .

Kako neki more on biti junak?

4. Poslanstvo.

Sredi vernikov, ki so plavali v nebeškem razpoloženju, je Tarcizij sam premišljeval, kako bo jutri in pojutrišnjem zopet sedel na pašniku na kakem kamnu. Zopet bo moral čuvati neumno drobnico, stresati kakega upornega ovna ali kozla za roge — ah, da bi pač smel raje zgrabiti in potresti pretorja, kaj — cesarja samega! . . .

— — Zaspano se razprostirajo rjavozeleni in sivi pašniki Kampanije z belimi, ravnimi cestami daleč naokrog. Tu in tam se dvigujejo vrhovi sanjavih jagnedov ali mrtvaško tihih cipres proti lenemu, vročemu nebu. Tibere ni slišati od nikoder. A proti severu se blišči marmornati Rim na svojih gričih, s templji, polnimi malikov po strehah, z gledališči, kopališči, slavoloki, cesarjevimi palačami na Palatinu in z neštevilnimi vilami, ki so vse skrite v zelenju. — —

O, ta Rim! Kako hrumi in se blišči! — Zdaj se vrši kaka dirka — zdaj se sliši rjovenje levov — zdaj godejo pred cesarjevo palačo — — —. In medtem jih leži na stotine v globokih ječah . . . ali jih raztegujejo po natezalnicah . . . Drugi visijo na križu ali morajo z lesenim krožnikom okoli vratu kot sužnji goniti ročne mline . . . Kdo ve, kaj kliče sedaj tak kristjan —? Na pomoč, na pomoč!

„Tarcizij!“

. . . Ali kako se brani eden proti desetim biričem — —. Tam beži eden pred desetimi drugimi in dirja pred njimi kakor pred krvoželjnimi, pobesnelimi psi po vseh ozkih ulicah Trastevera — — —.

Tarcizij pa čepi pri dolgočasnih pastirjih in mora vse to dopustiti, vse to trpeti in ne sme delati drugega ko moliti . . in vihteti kadilnico . . . O sveti Peter in Pavel, ko bi le mogel in smel raje opletati z njo in z vso žerjavico v njej po glavah teh preklicanih poganov —!

„Tarcizij!“

Kdo ga pa kliče? Ah, lepi stotnik kraljeve garde! Ob tihem, častitljivem papežu sedi in ga zopet kliče. In vsi gledajo nanj —; tudi z brazgolinami pokriti obrazi, tudi tako blede in milo obličje rimskega škofa, tudi pastirji, tudi žene in otroci — vsa podzemeljska družba gleda polna pričakovanja nanj . . .

„Ali spiš, mali junak?“ vpraša Sebastijan z mirnim glasom. „Daj, povej svetemu Očetu in vsem bratom in sestrām, ki so tu zbrani, kaj si videl v emilijski baziliki! Odkraja si bil tam. Kaj? Ne moreš? . . . Stresaš z glavo! . . že zopet jokaš! — — Prečastni oče, ta deček je Flaminijec. Saj veš — vsi Flaminijci so neozdravljivi borci. Tudi naš Tarcizij je nesrečen, ker še ne dobi meča, da bi z njim tolkel krog sebe . . ali da bi z njim umrl mučeniške smrti. Kaj bi ga ne mogli nikjer uporabiti? Stavim, da bi pokazal pravega flaminijskega moža! . .“

Papež Gaj, s priimkom Mansuetus (Krotki), je gledal dečku s tihim veseljem v obraz. Tarcizij je osramočen in rdeč ko kuhan rak povetil glavo

skoraj do kolen. Sveti oče se je smehljaj vedno zadovoljnejše. Ta deček je torej drzen, a je tudi sramežljiv. Tak mora biti junak! — O, Gaj ga dobro pozna. Dolgo ga je že opazoval, kako trpi in hira po nečem velikem, junškem . . . Že tretjič je danes ušel v mesto —. In joka celo, ker ga še niso vrgli v ječo, ker še ni smel stopiti na morišče . . ! Da, da, to so Flaminjci! Tak je bil njegov oče Pavel, tak njegov ded Marcijan. Pri teh ljudeh ne pomaga nič! To so ljudje — ali da se sami bijejo, ali da jih drugi pobijejo . . . Onega srednjega, prijetnega, mirnega življenja bi ne mogli prenašati. — Kmalu bo zopet skočil v mesto, ta urni deček —! Nekaj je, kar ga tira s seboj, nekaj kakor Tomažev duh, nekaj, čemer se ne sme ustavljati nihče, najmanj pa kak kristjan. Duh namreč veje, koder hoče. Zdaj se je polastil tega drzneža! Bilo bi, kakor bi se zoperstavljali milosti, ako bi nasprotovali takemu dečku . . !

In takoj posije v genijalno papežovo glavo misel, se razplete v načrt, ki se razprostre naenkrat kakor hitro rastoče, mogočno drevo, razpne svoje veje nad velikim Rimom in poseže z drobno vejico v vsako najožjo ulico, celo v ječe, v amfiteater in v sodišča . . . Viden blagoslov se razlije v vsak ubogi kot, kjer le prebivajo kristjani —. Vrh drevesa pa se dotika neba . . .

„Povej mi tedaj, Tarcizij.“ je vprašal papež Gaj Mansuet dobrotno, „ali bi mogel teči skozi mesto z važnim pismom v žepu, ne da bi gledali ne na desno, ne na levo, ne da bi obstajal pri prodajalnah ali se zazijal v kako komedijo na foru (trgu) ali v kako vojaško igro pred termami (kopališčem), vedno misleč le navažno pismo? Ali bi mogel to?“

(Dalje prihodnjič.)

POD VAŠKO LIPO.

Mladeniški shod v Celju, ki je bil na binkoštni pondeljek, je zelo veličastno potekel. Lepo vreme, krasna narava, mogočno, več tisoče broječe število mož in fantov, ubrano petje, godba, navdušeni pozdravi in temeljiti govori vse to in še marsikaj družega, kar smo prezrli, je napravilo silen vtis na vse udeležence. Pričakovali smo, da se bo shod lepo obnesel, da se bo pa razvil v tako sijajno manifestacijo, tega si nismo upali misliti. Fantje in možje, pokazali ste odločno voljo, da se hočete vedno sami ravnati po katoliških načelih, da pa zahtevate tudi od ljudi drugega prepričanja, da to vašo voljo povsod upoštevajo. Pokazali ste svojo neomajno ljubezen do Marije, ki ji je posvečen ves slovenski rod, posebno pa še mladina! Pokazali ste s svojim discipliniranim, dostojnim nastopom, da smo mi katoliški Slovenci res narod poštenjakov, narod značajnih mož, ne pa podivjana druhal razbojniških pljancev. Fantje in možje, ki ste na shodu dobili novega ognja, vžgite doma ogenj ljubezni do Marije, do kat. Cerkve, do poštenega življenja tudi v srcih tistih tovarišev, ki so postali mlačni, nedelavni, ki jih je sram pokazati svoje katoliško prepričanje! Udeležujmo povsod naše lepo geslo: Z Bogom in Marijo za slovensko domovino!

Slovenskim vojakom — slovenske časnike! Iz mnogih krajev nam prihajajo pritožbe vojakov, da ne smejo čitati slovenskih časnikov. Prepovedan je celo „Naš dom!“ Poleg telesnega trpljenja, morajo trpeti vojaki sedaj še duševno! Zato so vojaki obupani. Mi protestiramo proti taki krivični prepovedi vojaških oblasti in zahtevamo, da se ozirajo vojaške oblasti na duševne potrebe slovenskih vojakov, zahtevamo, da se jim nudi primerna duševna hrana, zahtevamo, da se jim dovoli čitanje vsaj „Našega doma“, ki ni političen list, zahtevamo, da se naša mladina ne sme pri vojaki duševno ubiti. Kadar se gre za duševni dobrobit naše mladine, smo neizprosni in ne razumemo nobene šale.

Ljubimo našo lepo Slovenijo. Pred par meseci, ko smo se poslavljali mi slovenski fantje-rekruti od tebe preljubi „Naš dom“ in od vas slovenski fantje, smo obljubili v poslovlilnem dopisu v „Našem domu“ da nočemo pozabiti na vas, dragi naši bratje in sestre v lepi domovini Sloveniji! Obljubili smo, da vam hočemo opisati kraje, v katere bomo prišli. Zato vam bom popisal vtise, ki sem jih dobil v Črni gori, kjer sedaj živimo. Glavno mesto Črnogore je Cetinje, ki je krasno razsvetljeno z električno razsvetljavo. Mestece leži v lepi dolinici, posejani z lepo obdelanimi njivicami na katerih že krasno zeleni rž in ječmen. Polja je tukaj le toliko kakor ga imata pri nas dva premožnejša posestnika! Krog in krog pa obdaja mesto strahovito skalovje, koje nima nikjer ne konca ne kraja! Komaj prisopihaš na jedno skalo, se ti jih razgrne vedno več in več pred očmi, ena strašnejša od druge. Razen nekaj majhnega grmičevja ne raste na tem skalovju popolnoma nič! Oh, mi ki prej nismo znali ceniti krasote in lepote naše ljube zemljice, se šele zdaj zavedamo, kako je krasna. Vi, dragi bratje in sestre, ki še niste nikdar potovali, si niti predstavljati ne morete teh strašnih krajev! Ah, krasni naši vinski hribčki, cvetoči travniki, kako ste nam dragi in lepi. — Hiše so zidane vse iz kamna. Tu imajo tudi katoliško cerkev v kateri je tron Matere Božje, ki ima okvir iz mramorja. Največja tolažba krščanskemu vojaku je, ako more pohiteti pred to podobo, ker dozdeva se potem človeku, da je takoj srečnejši in da lažje prenaša težkoče vojaškega stanu! Vsem v domovini kličem: Ljubite krasne slovenske poljane, vinske hribčke in na njih blesteče cerkvice. To domovino čuvajmo in branimo s trdno jekleno pestjo. Delajte in branite resnice in pravice naših katoliških vzvišenih ciljev, krepko delujte v katoliških organizacijah, ter bodite pristrčno pozdravljeni širom naše lepe domovine od vašega brata Orla, sedaj vojaka in telefonista v Cetinju, Črna Gora.

NB. Našega doma ne smem čitati, ker so nam prepovedani v slovenski listi!

Narodna duša. Minila so tisočletja ... Neštetokrat se je obrnila zemlja in izpreminjala svoj obraz ... Kje so tisti davni, veseli časi, ko je sijalo Slovencem pravo solnce upa, zadovoljnosti, miru ...? Kje so tiste narodne pesmi, ki store človeka srečnega, veselega? Kje? Kje? O, še živi, še je na svetu prava, stara slovenska duša, toda skrita je, zaničevana, poteptana ...

Kakor sanje polete misli nazaj, nazaj v stare, slovenske domove. Iz majhnega, lesenega okna valovijo rdeči nageljni, katerim priliva cvetoče dekle v pisani obleki. Po poti korakajo mladeniči, tiha pesem jim doni iz prs v tajinstveno noč. Čista narodna duša je ta pesem, polna lepega hrepenenja ... Še zeleno polje se smehlja in pri-trjuje kmečkim pevcem. Tako veličastna, nedosegljiva je ta pesem ...

Kakor bujne sanje, golé, neuresničene, nemogoče ... Toda danes? Duša je potrta, pesem zadušena v razbolelih prsih ... Vse nadkriljuje moderna izobrazba, moderna veda je v puhlem cvetu.

Vihar tuli čez razprostrana polja in krivi trde bukve v duhlečem gozdu ... Večerni.

DEKLIŠKI VRTEC.

Dekliškim zvezam! Iz nekaterih krajev prihajajo razveseljiva poročila o življenju in delovanju naše organizacije, od drugih pa ni ne veselih ne žalostnih poročil. Ne ve se, ali živijo ali životarijo, če bedijo ali spijo, ali jim je postavljen znak vstajenja in probude ali znak večnega miru in pokoja! Škoda mladih moči, ki jim poteka čas v takem brezdelju! Na nekatera dekleta, kjer še ni Dekl. zvez, je poslalo tajništvo SKSZ dopisnice glede ustanovitve Dekliške zveze. Prosimo še enkrat, da odgovorite v najkrajšem času. Tudi smo vposlali na Dekl. zv. „Pristopnice“ k SKŽZ v Ljubljani. Nekatere so jih takoj izpolnile in vrnile, druge pa še do danes ne. Najbrž se bojijo članarine. Ni se treba bati! Članarina se bo določila skupno, tako, da posamezne članice tega niti občutile ne bodo. Zato vse na delo z delujočimi, vse v življenje z živečimi! — Bog živi!

Mesec Srca Jezusovega. Minul je Mariji posvečen mesec maj. Nežne bele šmarnice, ki so razširjale prijeten duh v čast Brezmadežni, so odcvetele. Razcvetelo se je pa nebroj drugih rožic, ki pomnožujejo slavo Srcu Jezusovemu, kateremu je posvečen mesec junij. Kdo ne pozna tega meseca, kdo ga ne ljubi? Mesec junij posvečen presv. Srcu! Svet mora biti vsakemu kristjanu, ker je mesec milosti, ki se razlivajo iz božjega Srca. In kako naj se obhaja? Mile mi sestrice! Kaj hočemo pa me storili v slavo Njegovo? Večinoma imele ste meseca maja v

hiši doma postavljene Marijine oltarčke. Naredile ste nekaj tron ter postavile notri Marijno podobo in jo krasile vsak dan s svežimi rožicami. — Drage sestrice, pa ne samo z rožicami, slavile in častile ste jo tudi z molitvijo. Tako drage mladenke, storite lahko tudi zdaj meseca junija, ki je posvečen Srcu Jezusovemu. Poleg Marijine podobe postavite notri podobo Srca Jezusovega ter lahko zopet lahko opravljate svojo pobožnost v čast Srcu Jezusovemu. Lahko storimo pa še več v slavo njegovo. Pokleknilo v molitvenih urah ob nedeljah in praznikih tja pred tabernakelj, kjer ljubi Jezus tolikokrat sameva, in mu obljubimo zvestobo skozi celo življenje. Oklenimo se njega zvesto in premagale bomo vse ovire. Pač mladenka dobro veš, da srce, katero Ga ljubi, je njemu najbolj všeč. Mladenka, ki še tavaš v temi, po široki cesti posvetnega veselja, vzdrami se, zdaj je še čas, in kreni na stezo, ki sicer v življenju ni posuta z rožicami, a te bode enkrat pripeljala do veselja nebeškega, katero ne bo nikdar prenehalo. Mladenka, poklekni tja pred tabernakelj, kjer te čaka ljubi Jezus in te kliče kakor vse druge. Pridite k meni vsi, ki se trudite in ste obteženi, in jaz vas bom poživil. — Tako nam bo minil mesec junij v pobožnem premišljevanju in nedolžnem veselju v naših društvih. Kdor presveto Srce časti ta se ne pogubi.

M. iz Braslovč.

Prava izobrazba: Imej glavo bistro, voljo krepko, srce sočutno. Govorila na sestanku izobraževalnega društva v Sromljah: Vera Rihler. (Fantom zelo priporočamo v premišljevanje.) Gotovo bi vsak izmed nas rad bil izobražen. Če imaš lepo obleko, lepe čevlje, lep klobuk, lepo ruto, ali misliš, da si potem že izobražen? Ali misliš, da imaš dovolj izobrazbe, če znaš dobro pisati, računati in čitati? Res, potrebno ti je vse to. Neobhodno potrebno je, da se poleg našega materinega jezika naučiš tudi hrvaščine, če mogoče tudi cirilice, saj nas je Slovencev v tej državi le en milijon. Koristilo ti bo, da se naučiš tudi kakega svetovnega jezika, n. pr. nemščine, francoščine ali angleščine. Če si v vsem tem dobro izvežban in znaš pri tem tudi svojo službo dobro opravljati, si li s tem že tudi dovolj izobražen? To je samo del izobrazbe, kajti izobražen je samo tvoj um, tvoje srce pa je prazno. Zato zahteva prava izobrazba, da bo tudi srce izobraženo. Srce pa je izobraženo, če imaš glavo bistro, voljo krepko, srce pa sočutno. Glavo si bistriš z učenjem, čitanjem, pisanjem, zlasti z računanjem; glej pa tudi, da glava ne bo nikdar tako težka, da se ji ne bo ljubilo niti misliti; to je namreč takrat, če je bilo preveč vina v glavi. Tvoja volja mora postati krepka. Ti skleneš n. pr. da moraš v enem tednu napraviti obleko, ker si dal besedo. Toda lepo vreme te sili, da greš delat na polje, zato bi moral pri luči zvečer delati obleko, da ostaneš zvest obljudi, toda ker si od zunanjega

dela utrujen, opustiš šivanje pri luči. Pride sobota in obleka ni gotova; zakaj ne? Zato ker nisi imel krepke in močne, železne volje. — V nedeljo zjutraj bi moral ob $\frac{1}{2}$ 6. uri vstati, če hočeš do 7. ure priti v župno cerkev k službi božji. Toda glej, celi teden je bilo lepo vreme, v nedeljo zjutraj pa kakor nalašč deži, in ti naj bi šel peš eno uro daleč v dežju in blatu v cerkev? O ne, ne bom šel; gre dež! Strahopetnež, kako je tvoja volja slaba. — Mimo gostilne greš, notri je divje petje, harmonika in rajanje. Tvoje telo tebe vleče v gostilno, obljudil si pa, da več ne boš šel tja, ker ti tam denarja zmanjka, včasih še krvavo glavo odneseš. Zato se premagaš, držiš obljubo. Vsa čast tvoji volji, ker si jo okrepil. Če si sklenil, kaj dobrega izvršiti, potem to tudi izvrši, naj te stane, kar hoče. Ljudje te bodo občudovali radi tvoje močne volje in marsikdo bo pripomnil: Ta še bo mnogo dosegel. Toda tudi tvoje srce mora biti izobraženo, to se pravi: plemenito, sočutno, omikano. Srce je omikano, če nisi surov. Znak sirovosti pa je grdo preklinjanje. Če se kdo pri vsakem stavku krvavo in še krščeno pridušuje, je to znamenje sirovosti. Če kdo vedno z hudičem okrog klati, je to znamenje sirovosti. Če se dekle fantom nastavlja ali se grdim besedam glasno smeji, ter gleda, kdaj jo bo kdo v gostilno poklical, je to znamenje sirovosti. Če fantje glasno, nespodobno govorijo, je to znamenje sirovosti; če fantje ponoči ljudi nadlegujejo, je to znamenje sirovosti. Če kdo v cerkvi pri službi božji, ali pa v dvorani med predstavo, med predavanjem govori, da druge moti, je to znamenje sirovosti. Če kdo dela takrat, ko gre dekle mimo, nespodobne opazke, je to znamenje neotesanosti. Sirovo srce ima tudi tisti, ki se norčuje iz ubožca, ali se posmehuje staremu pohabljenemu človeku. Sirovega srca je tudi tisti človek, ki v sili ne pomaga ubogemu, ki izrablja stisko ubogega sebi v dobiček. Mi pravimo, da ima tak človek trdo, neusmiljeno, kamenito srce. Potrudi se torej, dragi fant, ljubo dekle, da ne bo samo glava bistra, izobražena, ampak da bo tudi tvoja volja močna, da, železna, in tvoje srce plemenito, usmiljeno. Triperesna deteljica naše krščanske izobrazbe naj bo: Glavo bistro, voljo krepko, srce sočutno. Če je pa samo človeški um izobražen, volja in srce pa zapuščena, potem pa lahko postane iz človeka zver, kar je pokazala svetovna vojska.

Kako kranjska Metka goji rožice! — Pušeljček nar'dila bom — z nageljna rdečega — iz rožmarina kranjskega! — „Oh, kako ga bom zložila, ko nimam ne nageljna rdečega in ne rožmarina zelenga“, toži naša stara znanka Metka. Za god ji je prinesla njena dobra botra vršiček nageljna in rožmarina. Oboje je Metka lepo cepila in vsadila v srednje velik lonček. Tega je postavila v svojo sobico, kamor pošilja

solnce svoje žarke samo v zgodnjem jutru. Pa dober zrak je tam, ki ga imajo cvetlice tako zelo rade... rade...

Čez leto dni je naša mlada vrtnarica vzela cvetke in kar, meni nič, tebi nič presadila. Bilo je to tudi potrebno. V vročem poletju je prinesla vsak večer bariglico vode in dala rožicam piti. Za zimo jim je priskrbela polico v topli, svetli kleti. V zeleni pomladi je svoje ljubljenske prinesla Metka v sobo in kmalu ji je hvaležni nagelj povil lep, rdeč šopek. V nedeljo si je mesto moderne obleke zataknila za pas krasen šopek. Bila je ponosna na lepo, uspešno delo svojih rok.

Kje ste dekleta? V gostilni? Na plesu? Ne! Tam ni cvetje, tam je bodeče trnje! Pojdite na vrt, tam je sreča... zadovoljnost...

DRUŠTVENI GLASNIK.

Dr. V. Šarabon, Gospodarska geografija. Ljubljana 1922 (Znanstvena knjižnica, zv. 3. in 4.) — Knjigo je spisal sotrudnik „Našega doma“, g. prof. dr. V. Šarabon, čegar članek o naši državi prinaša današnji „Naš dom“ na uvodnem mestu. Knjiga, ki šteje 310 strani in ima lično žepno obliko, bo izvrstno služila predvsem voditeljem in predavateljem naših izobraževalnih društev. Pa tudi izobraženejši člani izobraž. društev jo bodo z veliko koristjo brali. Da pokažemo, koliko duševnega bogastva je v njej nakopičenega, podamo kratko njeno vsebino. Na najnižji stopnji člov. kulture proizvaja vsako gospodarstvo za lastno porabo. Urejeno je tako, da krije vse domače potrebe. Polagoma se prične produkcija deliti; spretnost in nadarjenost posameznika pride do veljave. Zaznamujemo prve obrti. Te zahtevajo izmeno blaga; nastane gospodarski promet. Razvije se pojrn blaga, ki se ne ustvarja več pretežno za lastno uporabo marveč, da služi prometu. Kmalu ne zadoščajo več neposredne zveze med proizvajalcem (producentom) blaga in uporabljalcem (konsumentom), vmes stopi važen posrednik — trgovec. On skuša razlike v kraju, času, množini in kakovosti izenačiti ter si utira pota iz domačega kraja v tuji svet.

Najlepši predstavitelji trgovcev v dobi tkzv. starega veka so feničani, ustvaritelji prvih faktorij (podobno našim filijalkam veletrgovin). Slede Grki s praviimi kolonijami, ki žive samostojno življenje. Oni so stvaritelji pomorskega prava. Kakor se vse reke konečno izlivajo v morje, tako se družii cel tedaj znani svet, v eno državo — rimsko. Srednji vek kaže živahen trg. polet šele od križarskih vojn; z njimi se težišče prenese od arabskega trgovca na južноеvropskega zlasti italjanskega — Benetke in Genova, zaslove. Tu je tudi slovenski trgovec v „Fondaco“ spravljai svoje blago, ki so ga karavane prinesle čez alpe in Kras. Brez pravih stikov z južno Evropo je nastala velika trgovska družba Hanze na severu Evrope, ki je tržila od Novgoroda do Bergena in Londona.

Ko najdejo pot v Indijo (dišave) in nove zemljine (Ameriko) preide težišče in središče prometa od Sredoz. in Vzh. morja na Atlantski Ocean Španci, Portugalci, Holandci, Francozi, Angleži ter konečno Nemci bijejo boj za nadvlado na morju. Svetovna vojna postavi, na eni strani